

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 83.

Lördagen den 19 september.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 13 och 14 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för understödande av arbetslösa.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggningar i talmanskonferensen bestämts, att under nästa vecka plenum skulle hållas dels tisdagen den 22 för behandling av inkomstberäkningen, dels lördagen den 26 för behandling av statsregleringen jämte andra ärenden samt att därefter arbetsplena komme att hållas endast i den mån möjligen inkommande ärenden sådant påkallade.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under gårdagen avlämnade nädiga proposition nr 282, angående anslag till resekostnader för medellösa arbetssökande.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 271, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 15 och 16 innevarande september bordlagda utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion med förslag till ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om kommunalstyrelse i Stockholm, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om anslag till
statsbanebygg-
naden Ulriks-
fors—Volg-
sjön.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön även som en i ämnet väckt motion.

I den till riksdagen den 18 maj 1914 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:tt under titel »utgifter för kapitalökning» i avseende å statens järnvägar i punkt 11 föreslagit riksdagen att dels till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1915 anvisa ett anslag, att utgå av länemedel, av 1,300,000 kronor, dels ock medgiva, att härutöver finge för enahanda ändamål användas de besparingar intill ett belopp av 700,000 kronor, som uppkommit å det till anläggning av en statsbana från Östersund till Ulriksfors anvisade anslaget.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *G. Rosén* väckt motion (nr 22), vari hemställts att riksdagen måtte dels besluta att till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1915 anvisa ett anslag av 2,300,000 kronor, dels ock medgiva, att härutöver finge för enahanda ändamål användas de besparingar intill ett belopp av 700,000 kronor, som uppkommit å det till anläggning av en statsbana från Östersund till Ulriksfors anvisade anslaget.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och med avslag å herr Roséns förevarande motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1915 anvisa ett anslag av 1,300,00 kronor; samt

b) medgiva, att härutöver finge för enahanda ändamål användas de besparingar intill ett belopp av 700,000 kronor, som uppkommit å det till anläggning av en statsbana från Östersund till Ulriksfors anvisade anslaget.

Reservation hade avgivits av herrar *A. Åström*, *E. A. Nilson* i Örebro, *A. Wiklund* och *A. Anderson* i Råstock, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och med bifall till herr Roséns förevarande motion måtte

a) till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1915 anvisa ett anslag av 1,300,000 kronor; samt

b) — — — — —

Herr Åström: Herr talman! Redan vid tiden för utbrottet av nu pågående krig yrkade jag inom statsutskottet, att vid alla anslags beviljande hänsyn borde tagas till det förändrade läge i ekonomiskt avseende, vari vårt land därigenom kommit. Ut-

skottet beslöt emellertid, att någon hänsyn härtill ej borde tagas, utan att riksdagen skulle fatta sina beslut oberoende av dessa förhållanden. Såsom stöd härför fann utskottet sig sedermera kunna hänvisa till vad herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade i denna kammare den 5 augusti, när han uttalade den förhoppningen, att riksdagen måtte fatta sina beslut såsom under vanliga förhållanden och helt och hållet överlämna åt Kungl. Maj:t att bedöma, huruvida förhållandena tilläventyrs kunde bliva sådana, att beslutet icke komme att omedelbart verkställas. Det är sålunda först vid behandlingen av den fråga, som nu här föreligger, som utskottet avvikit från den kutym, som det förut tillämpat, och hänvisat till, att det »numera inträffat allbekanta förhållanden», såsom utskottet skriver, »på grund av vilka en ökning av förevarande anslag, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit icke lär kunna ifrågakomma.»

Om anslag till statsbanebyggnaden Utriksfors—Volgsjön.
(Forts.)

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att järnvägsstyrelsen i sin framställning till Kungl. Maj:t hemställt om ett anslag på 2,300,000 kronor, men att departementschefen av finansiella skäl icke ansett sig kunna hemställa om eller föreslå anvisande av högre anslagsbelopp än 1,300,000 kronor. Jag skulle mycket väl hava förstått, om man under normala förhållanden också stannat vid detta belopp. Och utskottet har ansett, att de allbekanta förhållanden, som sedermera inträffat, än mer styrkt denna departementschefens mening. Jag anser däremot, att just dessa allbekanta förhållanden borde hava påverkat statsutskottet i annan riktning, nämligen till att bifalla den framställning, som av enskild motionär i detta fall blivit gjord om ökning av anslaget till 2,300,000 kronor. På riksdagens bord ligger nämligen i närvarande stund en framställning till Kungl. Maj:t om beviljande av ett förslagsanslag på 5,000,000 kronor för att förebygga arbetslöshet eller för att understödja de personer, som bliva lidande av arbetslöshet. Enligt min åsikt bör väl arbetslösheten i första hand bekämpas genom beredande av tillgång till arbete, och först i sista hand bör det komma ifråga att utdela understöd. Utskottet har ju emellertid tillstyrkt riksdagen att bevilja detta anslag, vars räckvidd man ej kan överskåda. Därvidlag skulle det sålunda ej vara någon svårighet att anskaffa medel, men när det här gäller frågan om en ökad kostnad av ytterligare 1,000,000 kronor för att bereda arbete, så drager sig utskottet för att tillstyrka bifall, och detta av det skäl, att det skulle möta svårigheter att anskaffa medel. Jag har mycket svårt att förstå ett sådant resonemang, och jag kan ej tänka mig, att det är hållbart.

Om man ser på den kungl. propositionen, som här föreligger, så finner man, att bland de industrier, som i främsta hand och i största mån skulle drabbas av arbetslöshet, kommer trävaruindustrien. Härvid gäller det icke arbetslöshet vid sågverken, utan sådan arbetslöshet, som kommer att uppstå uti de inre delarne av landet, när tillfällena till arbetsförtjänst vid avverk-

Om anslag till statsbanebyggnaden Ulrikssfors—Volgsjön.

ning under vintern kommer att saknas. Helt säkert kommer en sådan minskning i arbetstillgång och en därav följande arbetslöshet att inträda under den kommande vintern, och då den inträder, kommer den att beröra just de områden, inom vilka det här ifrågasättes att föranstalta arbeten för statens räkning. Det synes mig sålunda, som om statsutskottet borde haft skäl att här föreslå ett ökat arbetstillfälle. Det är väl antagligt, att en del av redan beslutade arbeten icke kunna utföras av brist på medel, men om man överlämnar till Kungl. Maj:t att bestämma, vilka arbeten som skola utföras och vilka som måste anstå, är det ju uteslutande fördelaktigt, att Kungl. Maj:t får så stor frihet som möjligt.

(Forts.)

Jag har sålunda icke funnit statsutskottets avstyrkande av den av herr Rosén väckta motionen berättigat, utan anser, att statsutskottet borde hava tillstyrkt riksdagen att bifalla motionen, och jag hemställer därför om bifall till den av mig med flera i detta fall avgivna reservationen.

Herr Lamm: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren har berört det här föreliggande ärendet ur olika synpunkter, och jag skall be att få taga var synpunkt för sig. Varför statsutskottet avstyrkt herr Roséns motion, har varit huvudsakligen av budgetära skäl. Jag vill erinra kammaren därom, att redan vid avslämnandet av 1914 års första riksdags statsverksproposition dåvarande civilministern, när han kom in på frågan om anslag för kapitalökning, tog till utgångspunkt ett uttalande, som 1913 års revisorer gjort på grund av en skrivelse från riksgäldsfullmäktige, där man varnade för alltför stor skuldsättning för kapitalökning. Han gick då igenom de olika rubrikerna för dessa utgifter och analyserade dem, och när han särskilt kom till järnvägsstyrelsens äskanden, som voro rätt betydliga, ansåg han, att det just med hänsyn till vad han anført borde göras strykningar på olika punkter. Det gjorde han också och nedbringade järnvägsstyrelsens äskande med ungefär 5,000,000 kronor. Detta skedde på olika punkter, även på den förevarande, där Kungl. Maj:t ej kunde gå med på styrelsens krav, utan nedsatte detta till samma belopp, som statsutskottet nu tillstyrkt. Den uppfattning, som dåvarande civilministern hade, har accepterats även av den nuvarande civilministern, som i det avseendet följt sin företrädare, och statsutskottet har i det fallet följt de båda civilministrarna. Detta har även riksdagen hittills gjort i alla punkter. Det skulle då synas mig något egendomligt, om den synpunkt, som gjort sig gällande vid de föregående beslut, som riksdagen fattat, ej skulle få göra sig gällande även här, och det synes mig därför rikstigast, att riksdagen i detta fall följer statsutskottets yttrande.

Nu har herr Åström sagt, att under normala förhållanden man bort gå den väg, som statsutskottet tillstyrkt, men att det tillkommit omständigheter, som långt ifrån att understryka vad civilministern förordat borde föranleda riksdagen att gå i en motsatt riktning. Med avseende å statsutskottets yttrande, att till de statsfinansiella

skäl, som civilministern anført, kommit omständigheter, som äro allbekanta, får jag säga, att det varit statsutskottets mening att framhålla, att, såsom var och en kan tänka sig, det under nuvarande förhållanden är synnerligen svårt att få budgeten att gå ihop, och att det sålunda finnes ökad anledning att gå på den linje, som civilministern valt. Nu menar herr Åström, under hänvisning till Kungl. Maj:ts proposition om ett anslag på 5,000,000 kronor för att hjälpa arbetslösa, att det varit bättre, om Kungl. Maj:t kommit in med ett förslag om anvisande av medel, som jag förmodar han menat, för åstadkommande av vissa arbeten, som särskilt skulle vara lämpade att motarbeta arbetslöshet och ifrågavarande järnvägsanläggning skulle vara ett sådant arbete, så att man därför borde öka anslaget därtill med det belopp, som herr Rosén föreslagit. Detta är, får jag säga, att se frågan från en helt annan synpunkt. Enligt den nådiga proposition, som kommit till riksdagen angående bekämpande av arbetslösheten genom understöd, är ju Kungl. Maj:t också betänkt på att anordna särskilda nödhjulsarbeten för att även på den vägen mota arbetslösheten. Det är ju klart, att detta arrangemang måste vidtagas omedelbart, och de medel, som behövas för detta ändamål, måste då ofördröjligen anvisas. Nu synes det mig, att Kungl. Maj:t är den, som lämpligast kan se till, vilka arbeten som bäst lämpa sig till nödhjulsarbeten, och det skulle vara högst egendomligt, om riksdagen nu skulle intaga en sådan position, att den skulle peka speciellt på detta arbete såsom lämpligt för ändamålet. Jag tror därför att detta är en sak, varmed riksdagen tills vidare icke bör taga någon befattning, utan att man bör vänta till dess Kungl. Maj:t lämpligen kan komma fram med ett förslag i det avseendet. Och skulle Kungl. Maj:t finna, att just den här järnvägen är av den art, att den på något speciellt sätt skulle kunna avhjälpa den arbetslöshet, som hotar att uppstå inom trävaruindustrien, och Kungl. Maj:t kan på ett skäligt sätt motivera detta, förmodar jag, att riksdagen då ej skall hava något att invända mot en sådan sak. För min personliga del har jag dock den uppfattningen, att speciellt denna järnväg kanske ej är den allra lämpligaste, när det gäller att på ett indirekt sätt mota arbetslösheten.

Herr Åström återopade vidare vad civilministern här anförde vid ett tillfälle, då frågan om en statens vårdanstalt för alkoholister var på tal och någon av kammarens ledamöter ville avslå förslaget om en sådan på den grund, att det kunde anses, att man hade andra ändamål, angelägnare att befordra, och att med vårdanstalten borde få anstå just med hänsyn till de rådande svåra finansiella förhållandena. Civilministern förfäktade då den mening, att riksdagen borde utan avseende på de inträdda förhållandena följa Kungl. Maj:ts förslag, och att det sedan finge ankomma på Kungl. Maj:t att skjuta på det ena eller andra arbetet i den mån Kungl. Maj:t ansåge det vara lämpligt. Jag tycker därför, att kammaren även i detta fall bör följa den anvisning, som Kungl. Maj:t givit, då Kungl. Maj:t nedsatt det av järnvägsstyrelsen äskade anslaget, och det är just den linjen, som statsutskottet följt.

Om anslag till statsbanebyggnaden Utriks-fors—Volgsjön.

(Forts.)

Om anslag till
statsbanebygg-
naden Ulriks-
fors—Volg-
sjön.

(Forts.)

Jag anhåller därför att få yrka bifall till statsutskottets yrkande.

Herr Rosén: Jag får fästa uppmärksamheten på, att vid 1911 års riksdag beslöts att bygga denna järnväg från Ströms vattudal till Angermanälven under tiden 1912—1916, med anslag, som beviljades att utgå årligen, men att 1913 års riksdag beslöt att minska det förut bestämda anslaget för 1914 med 1,000,000 kronor. Genom denna ändring av den ursprungligen fastställda planen har järnvägsbygget blivit försenat och kommer att försenas minst ett år. Det är ju järnvägsstyrelsen, som under detta år begärt, att riksdagen skulle bevilja ett ökat anslag av 1,000,000 kronor, för att denna försening icke skulle behöva ifrågakomma.

När 1912 års statsutskott tillstyrkte riksdagen att bevilja medel för byggandet av en järnväg från Sveg till Hede, skedde det under den motivering, att det gällde att vid Sverige närmare binda befolkningen i dessa trakter. Samma motivering borde gälla även nu, att man nämligen bör ju förr desto hellre söka vid Sverige binda befolkningen i dessa trakter. Det finnes, mina herrar, över 4,000 människor i just dessa trakter, som hava hela sin handel, all sin förbindelse med Norge, just därför att de sakna kommunikationer åt den svenska sidan. Nu kan man ju invända, att de i alla fall få denna förbindelse, även om den blir försenad. Ja, det är sant, men den kommande vintern kommer kanske att, och nästa vår skall helt säkert uppvisa ett nödår sådant vi hade för några år sedan, om inga åtgärder vidtagas för att förebygga det. Om det anslag, som Kungl. Maj:t begärt och statsutskottet tillstyrkt blir beviljat, kan arbetsstyrkan vid inlandsbanan icke ökas. Ökas däremot beloppet med det av järnvägsstyrelsen föreslagna, så kan arbetsstyrkan ökas rätt betydligt.

Det har sagts, att man ej kan utföra så synnerligen många arbeten vid en järnvägsanläggning under vintermånaderna, men det är dock en hel del arbeten, som lämpligen kunna utföras och det till och med för billigare pris än under andra månader. Sådana arbeten äro alla bro- och trumarbeten — och de äro ju ganska omfattande —, nästan all dikning, uppsättning av telegrafledningar samt alla husbyggnader, varförutom alla överbbyggnader å broar kunna utföras av verkstäderna. Det har ju synts av tidningarna, att järnvägsstyrelsen ämnar begära ett anslag på 7½ miljoner kronor för att understödja verkstadsindustrien. Man skulle i förtid beställa broöverbbyggnader och annan järnvägsmateriel. Jag tror, att det är även andra än de vid denna industri sysselsatta, som kunna behöva understöd. Vi äro ju också beredda att anslå 5,000,000 kronor till rent understöd åt folk, som sakna sysselsättning. Det är väl lämpligare, synes det mig, att öka anslagen för produktiva arbeten än att skänka bort pengar till dem, som ej kunna skaffa sig någon sysselsättning.

Jag hemställer till kammaren att bevilja det högre anslag, som är begärt. Jag yrkar bifall till herr Aströms reservation.

Om anslag till statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön.

(Forts.)

Greve Wachtmeister, Fredrik: Ja, herr Lamm har ju redan påpekat för kammaren, att riksdagen redan bifallit Kungl. Maj:ts framställning i avseende å järnvägsbyggnader på alla övriga punkter, och att nu endast återstår denna. Han har ju även angivit det skäl, som syntes utskottet tala för, att vi böra bifalla Kungl. Maj:ts proposition och ej göra något avsteg till förmån för herr Roséns motion. Nu har herr Rosén däremot, när han yrkat bifall till sin motion, talat om det, som också herr Aström talade om, nämligen att man genom att öka anslaget skulle kunna bereda så mycket mera arbete i dessa bygder. Ja, detta är ju även av herr Lamm besvarat genom påvisande av den omsorg, som vi veta, att Kungl. Maj:t har att bereda arbete i så hög grad som möjligt åt de arbetslösa. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att för år 1914 riksdagen beviljat 1,600,000 kronor just för denna bana. Nu föreslår Kungl. Maj:t beviljande av 2,000,000 kronor för år 1915. Sälunda en ökning av 400,000 kronor. Herr Roséns motion går ju ut på 3,000,000 kronor. Skulle nu så vara, att Kungl. Maj:t under instundande vinter skulle finna, att det just i dessa trakter skulle vara skäl att öka de offentliga arbetena, är det min övertygelse, att vi under nästa riksdag få emotse en framställning från Kungl. Maj:t i den riktningen, men det synes mig vara rättare, att det är Kungl. Maj:t, som därvidlag tar initiativet och dirigerar det hela.

Herr Rosén har i sin motion påpekat, att det här dock blott är fråga om upplånade medel och sälunda endast fråga om räntan på 1,000,000 kronor, men jag tror, mina herrar, att vi ej få tala så lätt om detta, när vi veta, hur svårt det under den närmaste framtiden kommer att bli för den svenska staten, ja för alla europeiska stater, när det gäller att låna upp medel. Vi ha varit vana vid en stor lätthet i detta avseende, att, när man tänker på denna lätthet, man också kan förstå, att herr Rosén i sin motion talat om detta som en bagatell. Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på, att bland de reserverter, som i statsutskottet yrkat bifall till den Rosénska motionen, finnes ingen från den avdelning, som har att göra med *statsregleringen*.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Rosén: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:t begär i anslag 1,300,000 kronor och icke 2,000,000 kronor, såsom greve Wachtmeister förmenade. 700,000 kronor utgöras nämligen av besparade medel på anslag till en annan järnvägsanläggning. Det är icke vanligt, att man får besparingar på anslag till statsanläggningar, men däruppe har det gått för sig. Och då nu dessa medel skola beviljas en gang till,

Om anslag till statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön.
(Forts.)

får man icke räkna dem såsom ett nytt anslag. Kungl. Maj:ts förslag går ut på att för ifrågavarande järnvägsanläggning få ett anslag på 1,300,000 kronor, medan järnvägsstyrelsen, liksom jag i min motion, begärt ett anslag av 2,300,000 kronor icke respektive 2- och 3,000,000 kronor.

Greve Wachtmeister talade om, att Kungl. Maj:t kunde bereda arbeten för arbetslösa. Jag får uppriktigt bekänna, att jag icke förstår, vad det är för arbeten, Kungl. Maj:t skall kunna bereda arbetslösa däruppe, om icke riksdagen har beviljat penningar för ändamålet. Det enda skulle väl vara att ställa till med skogsavverkningar, men det lära väl herrarna icke vilja vara med om under nuvarande förhållanden.

Slutligen vill jag tillägga, att inlandsbanan icke är någon så dålig affär, som man räknat på. Den bär sig bra mycket bättre än en del järnvägar i södra Sverige såsom exempelvis Göteborg—Strömstad, Skövde—Karlsborg och många andra. Det visar statistiken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt, samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes just-rades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 22.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 15 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande och memorial:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag att utan iakttagande av förut stadgat villkor försända viss kvantitet malm från Gällivare till Riksgränsen, och

nr 107, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor, biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 15 och 16 innevarande september bordlagda utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om ersättning till restauratrisen i riksdagshuset för uppkommen förlust å restaurangrörelsen samt om anslag till gratifikation åt de i riksdagshusets matsal och kafé anställda uppapperskor.

*Om ersättning
för uppkom-
men förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.*

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 270, hade de av kammaren utsedda ekonomideputerade, herrar *E. Röing*, *G. Odqvist* och *Nils Persson* hemställt, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att efter verkställd utredning låta av förslagsanslaget till riksdagskostnader utbetala till restauratrisen å riksdagsrestaurangen dels den förlust, som uppstått å rörelsen under 1914 års riksdagar, dels ock skälig ersättning för hennes arbete under nämnda tid.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en likaledes inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 265, däri herrar *C. Lindhagen*, *Jakob Pettersson* och *O. A. Berg* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att till de i riksdagshusets matsal och kafé under innevarande riksdag anställda uppapperskorna finge utbetalas en skälig gratifikation, samt att det härför erforderliga beloppet, som torde av statsutskottet föreslås, finge utgå av anslaget till riksdagskostnader.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta av förslagsanslaget till riksdagskostnader utbetala *dels* till restauratrisen ej mindre gottgörelse för den förlust, som enligt vederbörligen granskat bokslut uppkommit å rörelsen, än även därutöver ersättning för hennes eget arbete, med 600 kronor, *dels ock* till de inom restaurangen anställda uppapperskorna gratifikationer med tillhoppa 1,000 kronor.

Reservation hade avgivits

1:o av herr *Söderberg* i Hobborn, vilken anförde: »Det har syns mig vara synnerligen olämpligt, att riksdagen tar befattning med sådana detaljfrågor, som av riksgäldsfullmäktige böra kunna ordnas. Skulle utanordnande av penningar till sådana ersättningar, som av motionärerna föreslagits, kräva riksdagens bifall, bör, enligt min

Om ersättning
för uppkom-
men förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.

(Forts.)

mening. framställning därom i någon form göras av fullmäktige och hemställer jag på dessa grunder om avslag å motionen»: samt

2:o) av herr *Gelotte*, som instämt med herr Söderberg.

Herr *Gelotte*: Såsom det synes av detta utskottsbetänkande, har jag antecknat mig såsom reservant, enär jag icke kan anse, att denna fråga har den naturen eller den egenskapen, att den på något sätt kräver statsunderstöd för att lösas.

Vid utskottets utlåtande är också ett kontrakt bifogat, som är upprättat av riksgäldsfullmäktige med fröken *Hjelm*, och därav inhämtas, att det icke är så få och ringa förmåner in natura, som lämnas till innehavarinnan av riksdagsrestauranten. Då detta års första riksdag avslutades, beviljade riksdagen henne ett anslag på 500 kronor. Orsaken, varför så skedde, känna vi alla, och det kan ju också fullt försvaras. Då 1914 års förra riksdag var avslutad, insåg hon ju emellertid alltför väl, att rörelsen icke gått med den vinst och förtjänst, som hon rimligen kunnat tänka, men det oaktat förnyade hon kontraktet den 8 april detta år. Jag vill icke giva mig in och fördjupa mig i detaljer, något som i detta fall kunde vara ganska frëstande att göra. Saken är ju obehaglig och ledsam, men nog förefaller det mig besynnerligt, att rörelsen under detta år skulle hava förorsakat henne en månatlig förlust av icke mindre än 810 kronor. Sålunda skulle en restauratrörelse här i detta hus, som icke har spriträttigheter, omöjligt kunna ekonomiskt bära sig trots alla de fördelar, som äro fästa vid densamma. En liknande rörelse kan på andra håll bära sig oaktat de utgifter, som där måste förekomma för lokal m. m., men här skulle den icke kunna gå. Priset på vad som serveras kan vara ungefär densamma på andra ställen som här, och likväl går det illa här.

Nu visar sig emellertid, att till den 30 juni i år förlusten skulle ha uppgått till 2,486 kronor 23 öre. I anledning av detta säger utskottet följande: »Under sådana förhållanden har utskottet ansett sig böra föreslå, att fullmäktige i riksgäldskontoret måtte bemyndigas att, sedan fullständigt bokslut för rörelsen uppgjorts och vederbörligen granskats, till restauratriken utbetala det belopp, vartill den verkliga förlusten visar sig hava uppgått. Det till henne redan utbetalta beloppet, 500 kronor, torde därvid böra avräknas. Fullmäktige synas i sammanhang härmed jämväl böra erhålla bemyndigande att lämna restauratriken gottgörelse för hennes arbete, i vilket avseende utskottet finner skäligt föreslå ett belopp av 600 kronor i ett för allt.» Vad beträffar förra delen av denna hemställan är det ju omöjligt att veta, till huru stort belopp förlustsiffran springer upp, ty ingen vet, när riksdagen slutar, och enligt det kontrakt, som är bifogat detta utlåtande, äger fröken *Hjelm* att disponera lokalen och allt, som dit hör, åtta dagar efter sedan riksdagen avslutats. Det finnes ju ingen möjlighet att veta, till huru stort belopp det skulle kunna gå. Beträffande ersättningen för restauratri-

sens personliga arbete har ju utskottet kommit till en maximumsumma och likaså ifråga om summan av de belopp, som skulle utgå till serveringsflickorna. Men med avseende å restauratrisens förlust är det nu ovisst, huru mycket riksgäldskontoret skall täcka enligt utskottets mening.

Dessutom är det en annan sida av saken, som jag icke kan underlåta att nämna, och det är den, att det kännes synnerligen obehagligt för de personer, som här nere intagit sina måltider, att riksdagen skall, med bifall till detta utskottets förslag, av statsmedel betala den förtäring, som här intagits, huvudsakligen av riksdagsmän. Det kan icke hjälpas, att jag känner det för min del mycket obehagligt. Fastän man vet, att man betalt vad man förtärt, skall det behövas statsanslag för full betalning. Skulle riksdagen i allt fall vilja lämna gottgörelse, anser jag, att det riktigaste vore ett sådant tillvägagångssätt, som min medreservant förordat och jag biträtt. Han säger: »Skulle utanordnande av penningar till sådana ersättningar, som av motionärerna föreslagits, kräva riksdagens bifall, bör, enligt min mening, framställning därom i någon form göras av fullmäktige.» Det anser även jag vara det rätta sättet, varpå denna fråga bör lösas.

I anledning av vad jag sålunda anfört, ber jag att i den angivna delen få yrka avslag på såväl herr Röings m. fl. motion som utskottets framställning och bifall till vår reservation.

Det är emellertid även en annan sak här, herr Lindhagens m. fl. motion. Denna avser ett anslag till serveringsflickorna, som haft en mycket ringa inkomst under denna riksdag. Utskottet har bifallit denna motion så till vida, att det hemställt, att riksdagen måtte bevilja 1,000 kronor till fördelning bland dessa flickor. I fråga om detta förslag kan det ju också finnas skäl, som tala för avslag, men å andra sidan finnas ju mycket ömmande skäl, som tala för bifall. Ty om dessa flickor, såsom nog faktiskt varit förhållandet, haft en mycket ringa inkomst, som icke på något sätt kunnat vara tillräcklig för att hålla dem uppe, finnes det ju mycket ömmande skäl som tala för bifall till den av utskottet gjorda framställningen om ett anslag på 1,000 kronor till dem. Och för min del har jag ingenting emot, att riksdagen beviljar vad utskottet i denna del tillstyrkt.

Herr Östberg. Gustaf Fredrik: Det är allt annat än angenämt att yttra sig i en fråga, som berör den personal, som arbetar inom riksdagshuset, men jag anser mig i allt fall böra uttala mig i det nu förevarande ärendet. Att någon ersättning lämnas restauratrisen finner jag för min del billigt, ty besöken uti restauranten ha i år varit betydligt mindre än förut, och detta har givetvis inverkat på vinsten. Dessutom är det ju så, att det från atskilliga håll satts i utsikt för henne, att hon skulle få någon ersättning vid riksdagens slut. Men däremot

*Om ersättning
för uppkom-
men förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.*

(Forts.)

Om ersättning
för uppkom-
men förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.
(Forts.)

synes det mig, att utskottet tillmätt denna ersättning alldeles för drygt. Utskottet önskar, att restauratrisen skall erhålla ersättning för sina förluster med det belopp, vartill hennes räkenskaper kunna komma att visa, att desamma uppgått, och dessutom särskild ersättning för hennes eget arbete. Jag vill påpeka, att någon utredning i själva verket icke förefinnes, huruvida icke hennes förlust delvis kunnat bero på ett mindre lämpligt anordnande av rörelsen. Det är ganska svårt att åstadkomma någon utredning i den vägen, men för min del är jag böjd att tro, att så kan vara förhållandet. Det är ju att märka, att restauratrisen, förutom de fördelar hon har i fråga om lokal, lyse och bränsle, även har fullkomlig rätt att bestämma prisen i rörelsen alldeles som hon vill. Därvidlag finnas icke några föreskrifter lämnade. Jag tror, att det riktigaste varit, att utskottet föreslagit en gratifikation till lämpligt belopp, i stället för att utskottet velat överlämna till riksgäldskontoret att granska räkenskaperna för rörelsen och sedan fastslå den summa, som restauratrisen skall ha. Jag skall emellertid för min del icke göra något yrkande i detta avseende, då jag icke är beredd att framlägga något förslag till en bestämd summa, men jag har i allt fall velat uttala mig även om denna sida av saken.

Vad åter beträffar den föreslagna gratifikationen till upppasserskorna, vill jag påpeka, att ersättning till dem är en affär mellan de riksdagsmän, som besöka restauranten, och upppasserskorna, men icke en sak, som tillhör riksdagen. Jag anser för min del det vara i högsta grad oegentligt, att en gratifikation skulle lämnas dem, såsom utskottet föreslagit. Det kan i själva verket icke bli klart, vilka inkomster de haft. Det finnes visserligen uppgifter därom, men dem kan man icke tillmäta någon vidare tillförlitlighet. Jag tror för min del icke, att det föreligger något egentligt nödläge, så att riksdagen nu bör anse sig vara skyldig att träda emellan. Det är ju så, att dessa upppasserskor icke ha någon fast anställning, utan ha rätt att lämna platsen, när de vilja, och jag har stor anledning att tro, att de icke skulle ha stannat, om deras inkomster varit otillräckliga för att bestrida deras uppehälle. Enligt min mening borde man, om man har den åsikten, att något bör göras, hava sökt avhjälpa detta genom en enskild insamling. En sådan gjordes under förra riksdagen, fastän någon utbetalning av de insamlade medlen ej skedde av den anledningen, att riksdagen då anslog medel till ersättning på grund av riksdagens hastiga avslutande. En sådan insamling nu skulle jag gärna hava bidragit till. Man har ju rätt att använda sina egna pengar, såsom man behagar, men jag anser däremot icke, att man kan handskas med statens medel hur som helst.

På grund av vad jag anført, ber jag att för min del få yrka, att utskottets förslag i sista punkten måtte uteslutas, nämligen orden: »dels och till de inom restauranten anställda upppasserskorna gratifikationer med tillhopp 1,000 kronor».

Herr Larsson, Jacob: Jag nödgas, liksom den siste talaren i början av sitt anförande erkänna, att det här är en synnerligen obehaglig historia, men oaktat dess obehaglighet är man ju ändå tvungen att ta befattning med den. Det är tydligt, att en restaurant måste finnas i detta hus. Den kan icke undvaras. Att den bör kunna anordnas på ett annat sätt än den nuvarande, är ju alldeles riktigt. Det har också inom utskottet talats om det önskvärda uti, att den bleve ordnad på ett annat sätt. Den har emellertid under 1914 års riksdag varit anordnad precis på samma sätt som under alla föregående år. Att rörelsen lämnat förlust i stället för att lämna någon vinst åt restauratrisen, är beroende på, att frekvensen varit synnerligen obetydlig. Vad anledningen varit till den ringa frekvensen, därom kan jag icke uttala mig, men alla ha ju erkänt, att rörelsen varit mycket obetydlig. Då nu restauranten varit nödvändig och restauratrisen naturligtvis övertagit denna rörelse i förhoppning att icke endast få sina utgifter ersatta, utan att även få något för sitt arbete, samt då all vinst uteblivit, kan det väl icke vara alldeles orimligt, att man på något sätt nu bereder henne en ersättning för den förlust hon verkligen lidit. Den siste ärade talaren menade, att man kunnat göra detta i form av en lämplig gratifikation. Ja, den tanken har också varit uppe inom utskottet, men man mötte den svårigheten, att det saknas någon fast utgångspunkt för att bedöma, vad som verkligen kan anses för en lämplig och skälig gratifikation. Därför stannade utskottsmajoriteten vid att hennes verkliga förlust, sådan den framgår av räkenskaperna, borde kunna ersättas och dessutom en rimlig ersättning lämnas för hennes personliga arbete.

Den siste ärade talaren menade, att förlusten kunde vara beroende på förhållanden, som kanske skulle kunna läggas restauratrisen till last. Därom veta vi ingenting, men jag vill hoppas, att, om riksdagen bifaller utskottets hemställan och det däri avsedda uppdraget lämnas åt riksgäldsfullmäktige, det nog skall lämnas tillfälle för riksgäldsfullmäktige, och bland dem den siste ärade talaren, att noga granska räkenskaperna och bilda sig en verkligt bestämd övertygelse om var förlusterna ligga.

Beträffande ersättning åt uppapperskorna i restauranten sade den siste ärade talaren, att det är en affär mellan dem och de riksdagsmän, som besöka restauranten. Ja, så kan man ju visserligen säga. Förhållandet är tyvärr i allmänhet på restauranterna det, att den tjänstepersonal, som biträder vid serveringen, icke har någon annan lön än den, som utgår i form av drickspengar. Detta är ju ett beklagligt förhållande, och jag för min del skulle anse det vida lyckligare, om personalen på restauranten här hade en bestämd fast avlöning och således vore oberoende av drickspengar. Nu är så icke förhållandet, och den ringa frekvensen på restauranten har ju naturligtvis dragit med sig, att tjänstepersonalens inkomster på drickspengar blivit ganska minimal. Nu sade den siste ärade talaren, att han hade anledning att antaga,

*Om ersättning
för uppkom-
men förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.
(Forts.)*

Om ersättning
för uppkom-
men förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.

(Forts.)

att om de icke funnit, att de genom drickspengarna fått sådana inkomster, som de kunnat bärga sig på, de nog icke stannat kvar. Men, mina herrar, detta är ju ett säsongarbete av den beskaffenhet, att den, som under sommarsäsongen kommit in på restauran- ten, har mycket svårt att bryta mitt under säsongen och söka få anställning på någon annan plats, ty alla andra sådana sä- songplatser äro säkerligen upptagna av andra. Det gäller således för dem att hålla ut på den plats, dit de kommit, och jag kan icke finna, att det ligger något orimligt i att man bereder dem någon ringa ersättning för det arbete de här utfört. Det har ju varit till fromma för de riksdagsmän, som besökt restauran- ten.

Jag skulle också i likhet med den siste ärade talaren gärna sett frågan löst genom en enskild insamling, men det har upp- lyst, att ett försök i sådan riktning skulle visa sig alldeles frukt- löst. Jag tror också, att så är fallet, och då det här föreligger verkliga billighetsskäl, som tala för bifall till vad utskottet hemställt, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall därtill.

Herr W i c k m a n: Herr talman, mina herrar! Även jag nöd- gas uttala mitt beklagande över att riksdagen skall behöva behandla en fråga, av detta slag, men omständigheterna äro nog sådana, att vi icke kunna komma ifrån det. Jag har begärt ordet för att fram- hålla, att jag redan mycket tidigare och så tidigt som för ett år se- dan var av den bestämda uppfattningen, att efter det beslut, riks- dagens kamrar, i fjol fattade rörande fullständig torrläggning av restuaranten, det icke skulle vara möjligt att erhalla den frekvens, som är behöfelig för restaurantrörelsens uppehållande. Jag vill visst icke klandra detta beslut, men jag tror, att det hade varit klokare, om man vid det tillfället tänkt på att avfatta det något försiktigare. Jag tillät mig även att i den kommitté, som riksgäldsfullmäktige i fjol tillsatte för att behandla riksdagens lokalfrågor, framhålla, att det nog skulle komma att visa sig, att restaurantlokalerne icke vi- dare behövdes för det ändamål, vartill de från början varit avsedda, på grund av att frekvensen i fortsättningen icke skulle komma att bli densamma som tidigare. Detta mitt antagande har besannats. Jag vädjar till envar, som i år varit där nere, om det varit som förr, då riksdagens och i synnerhet denna kammares ledamöter med myc- ket få undantag intogo sina måltider där nere på restauran- ten. Un- der nuvarande förhållanden är det klart, att rörelsen icke kan uppe- hållas på samma sätt som förut. Svårigheter ha uppstått, och det torde bli nödvändigt att omlägga hela restaurantrörelsen och icke längre upprätthålla den i samma skala som hittills. då man måste räkna med att den icke längre besökes i samma utsträckning, som tidigare varit fallet.

Nu är jag den förste att understryka den uppfattning, som den förste ärade talaren uttalade, nämligen att det skall se besynnerligt ut utåt, att statsanslag lämnas till en restaurant, som skall tillhand- hålla mat åt riksdagsmännen, när de vistas vid riksdagen. Det ser verkligen besynnerligt ut, om så skall vara fallet, och ännu besyn-

nerligare skulle det se ut, om man skulle avslå denna hemställan, men gå med på vad den ärade reservanten föreslagit, att de drickspengar, som riksdagsmännen skulle lämna upppassorskorna, skulle anslås av staten. Det vore ännu mer egendomligt, om vi skulle fatta ett sådant beslut.

Jag beklagar, att vi stå inför detta faktum, men de siffror, som här äro angivna över omsättningen tidigare och under innevarande år, visa ju tydligt, att det icke finnes någon möjlighet för restauranten att bära sig, och när vi ändå kräva, att den skall finnas, ha vi såvitt jag kan förstå, ingen annan utväg än att vid detta tillfälle gå med på ett bifall till utskottets hemställan. Jag hade begärt ordet i tro, att ingen skulle yrka bifall till utskottets hemställan, sådan som den föreligger, det var därför jag ville göra detta yrkande och då samtidigt säga, att jag tror, att det blir nödvändigt, att riksgäldsfullmäktige till ett kommande år undersöka möjligheten av en omläggning, varvid tillses, att lokalerna, som kanhända behövas till viktigare ändamål för riksdagen, komma att användas härtill, och att de icke, på sätt som nu har skett, få stå tomma, medan riksdagen är i behov av lokaler, som knappt kunna anskaffas inom riksdagshuset

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang bemöta den förste talarens påstående, att priserna på restauranter här nere vore desamma som på andra restauranter i staden. Så är nog icke förhållandet, ty priserna på denna restauranter äro vad såväl mat som dryck beträffar, i allmänhet lägre än på andra håll. Jag skall i detta sammanhang tillåta mig att nämna att, när i den kommitté, som jag nyss talade om, frågan var uppe om att restauratrisen skulle få rättighet att höja matpriserna, så att restauranten kunde bära sig, detta mötte motstånd och ingen ville vara med därom. Nej, billiga priser skulle riksdagsmännen ha, och staten skulle hjälpa till att bestrida levnadskostnaderna för dem. Ja, det framhölls, att staten borde direkt lämna anslag för ändamålet. Häremot opponerade sig de, som ansågo, att riksdagsmännen själva skola betala vad de äta och dricka, vilken uppfattning jag för min del anser vara riktig. Jag tror således, att i fortsättningen det bör vara restauratrisens rätt att låta dem, som där skola spisa, betala samma pris som på andra restauranter, så att det blir möjligt för staten att slippa lämna några anslag till ifrågavarande restauranter.

Ja, herr talman, med vad jag anfört har jag tillräckligt visat att jag icke är för att anslag skola beviljas på detta sätt, och att jag anser, att det är en oriktig väg riksdagen därmed slår in på, men att man vid detta tillfälle bör göra ett undantag, och just under betonde av att det är fråga om ett undantagsfall, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Denna är tillstyrkt av en stor majoritet inom utskottet, och såvitt jag kan se äro de skäl, som bestämt utskottet, sådana, att de av oss kunna

Om ersättning för uppkomsten förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset m. m.

(Forts.)

Om ersättning godtagas för att i detta undantagsfall bifalla ett anslag, sådant för uppkom- som det föreliggande.
men förlust å

restaurang-
rörelsen i
riksdagshuset
m. m.

(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal- mannen, att i avseende å föreliggande utlåtande förekommit följande yrkanden:

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att vad utskottet hemställt skulle avslås; och 3:o) av herr *Östberg, Gustaf Fredrik*, att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, så vitt den avsåge gratifikationer till de inom riksdagsrestaurangen anställda uppsasserskorna skulle bifalla vad utskottet i övrigt hemställt.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets den 15 och 16 innevarade månad bordlagda utlåtande nr 32, angående ersättning till amanuensen R. Höckert för ökad tjänstgöring vid riksdagens bibliotek under innevarande års senare riksdag. biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första särskilda utskottets den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 29, angående reglering av vissa utgifter under riksstatens femte huvudtitel med undantag av anslagen till »Handeln»;

nr 30, i anledning av väckt motion om anslag till beklädnadsutrustning åt inkallade landstormsmän;

nr 31, i anledning av väckt motion angående ordningen för det slutliga utgåendet av det utav innevarande riksdag förskottsvis anvisade belopp för bestridande av kostnader som avses i § 63 rege- ringsformen; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvi- sande av extra rekryteringsbidrag för fyllande av 1915 års stater. biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande första sär- skilda utskottets den 17 och 18 innevarande september bordlagda utlåtande nr 33, angående vissa utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel, omfattande anslagen till lantförsvarsdepartementet.

Ny stat för
generalitets-
staten.

Punkten 1.

I punkten 5 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, med godkännande av vid statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 14 maj 1914 fo-

gat förslag till ny stat för generalitetsstaten, öka anslaget till generalitetsstaten, nu 156,035 kronor, med 9,585 kronor till 165,620 kronor.

*Ny stat för
generalitets-
staten.*

(Forts.)

Utskottet hade i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte med godkännande av utlåtandet bifogat förslag till ny stat för generalitetsstaten (bil. 1), öka anslaget till generalitetsstaten, nu 156,035 kronor, med 15,115 kronor till 171,150 kronor.

Avvikande mening hade anmälts av herr *Wrangel*, vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Wrangel*: Herr talman, mina herrar! Genom sitt beslut i härordningsfrågan har riksdagen för en vecka sedan bland annat bestämt, att å generalitetsstaten skulle uppföras två nya generalsbeställningar, den ena för en inspektör för militärläroverken och den andra för en inspektör för infanteriet, vidare en överstebeställning, avsedd för inspektören för kavalleriet, samt 12 arvoden å 500 kronor för tolv överstar i egenkap av brigadchefer. Nu har Kungl. Maj:t emellertid icke hemställt, att år 1915 å denna stat utöver de nu befintliga platserna skulle uppsättas mer än inspektören för kavalleriet. Första särskilda utskottet har icke velat biträda detta förslag, utan ansett, att med kavalleriinspektörens uppförande på ordinarie stat kunde utan större olägenhet tills vidare anstå. Där emot har utskottet hemställt, att en inspektör för infanteriet måtte tillsättas redan nästkommande år, och detta av det skäl, att utskottet anser det vara av vikt, att infanteriet snarast möjligt erhåller sin särskilda målsman. Ja, i detta avseende delar jag till fullo utskottets uppfattning; men beträffande brigadcheferna har utskottet icke alls uttalat sig. Nu har Kungl. Maj:t emellertid utförligt motiverat vikten av dessa befattningar, och för min egen del har jag sedan länge hyst den uppfattningen, att det är alldeles nödvändigt, att dessa befattningar tillsättas. Om det icke finnes brigadchefer tillsatta redan i fredstid, så uppstår nämligen ovillkorligen vid mobilisering en desorganisation, vilken sträcker sina verkningar ganska djupt ned. Dessutom torde det icke råda något tvivel om att det icke är ovillkorligen behöfligt, att de personer, som i krig skola sköta dessa ansvarsfulla befattningar som brigadchefer, redan under fredstid sätta sig in i dessa sina ansvarsfulla åligganden.

Denna min uppfattning har jag önskat tillkännagiva för kammaren, men i det läge, vari frågan nu befinner sig, har jag icke annat val, herr talman, än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 83. 2

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till av-
löning och re-
krytering m. m.*

Punkten 6.

Kungl. Maj:t hade i punkt 12 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen

dels att, med godkännande av vid statsrådsprotokollet fogade förslag till nya stater jämte därvid fogad sammanfattning, minska anslaget till avlöning och rekrytering m. m., nu 18,203,600 kronor, med i jämnt tal 39,376 kronor till 18,164,224 kronor;

dels ock medgiva,

att, därest under år 1915 vakans i bataljonsläkarbeställning komme att inträffa vid något eller några av Livregementets grenadjärer, Första livgrenadjärregementet, Jönköpings regemente, Dalregementet, Hälsinge regemente, Norra skånska infanteriregementet, Södra skånska infanteriregementet, Vaxholms grenadjärregementet, Positionsartilleriregementet, Svea trängkår eller Skånska trängkåren, beställningen icke tillsattes, utan den nya organisationen tillämpades vid dessa truppförband;

att, därest under år 1915 vakans i bataljonsläkarbeställning komme att inträffa vid Livregementets husarer, beställningen icke tillsattes, men innehavaren av regementsläkarbeställningen bibehölls vid sina innehavande avlöningsförmåner;

att, därest under år 1915 vakans i regementsläkarbeställning komme att inträffa vid truppförband (med undantag för femskvadronsregemente), där antalet beställningar skulle minskas, beställningen tillsattes med avlöning för nye tjänsteinnehavaren enligt ny stat, därest den nya organisationen kunde genomföras men eljest efter den gamla staten, till dess genom en av bataljonsläkarnas avgång den nya organisationen kunde tillämpas vid detta truppförband;

att, därest under år 1915 vakans i regementsläkarbeställningen vid Livregementets husarer komme att inträffa, beställningen icke tillsattes, utan den nya organisationen tillämpades vid detta truppförband; samt

att för genomförandet av fältläkarkårens nya organisation, i vad den avsåge de ordinarie läkarna vid andra truppförband än dem, där läkarbeställningarna redan blivit i staterna uppförda enligt förenämnda organisation, finge användas i första hand de löner och dagavlöningar, som funnes uppförda i staterna för läkarbeställningarna vid de truppförband, där sagda beställningar ännu vore uppförda enligt äldre organisation och där vid vakans den nya organisationen finge genomföras i överensstämmelse med förut angivna grunder, samt än vidare de medel, som i truppförbandsstaterna uppförts såsom befälsavlöning, men på grund av vakanser icke komme till användning för sitt ändamål.

Under hänvisning i tillämpliga delar till vad som i förra stats-

verkspropositionen anfördes under punkten 8 av fjärde huvudtiteln, sid. 49—66, under rubriken »Omläggning av anslaget», hade herrarna *E. A. Nilson* i Örebro och *F. W. Thorsson* uti en inom andra kamraren avgiven, till utskottet hänvisad motion, nr 153, hemställt,

Anslag till avlöning och rekrytering m. m.
(Forts.)

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts framställning under förevarande punkt av huvudtiteln rörande användningen av å avlöningsanslaget uppkommande besparingar, måtte besluta,

1:o att avlöningsanslaget från och med år 1915 i riksstaten upptoges såsom förslagsanslag och att i de under anslaget upptagna avlöningsstater orden »summa kronor» ändrades till orden »summa högst kronor», samt

2:o att vederbörande utskott måtte i riksstaten och eljest i den mån så erfordrades vidtaga de ändringar i staterna, som härav påkallades.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade grunder hemställt,

1:o att riksdagen måtte

dels, med godkännande av utlåtandet bifogat förslag till nya stater (bil. 5—63), minska anslaget till avlöning och rekrytering, nu 18,203,600 kronor, med 193,088 kronor till 18,010,512 kronor;

dels i riksstaten beteckna detta anslag såsom förslagsanslag;

dels ock medgiva,

att, därest under år 1915 vakans i bataljonsläkarbeställning komme att inträffa vid något eller några av Livregementets grenadjärer, Första livgrenadjärregementet, Jönköpings regemente, Dalregementet, Hälsinge regemente, Norra skånska infanteriregementet, Södra skånska infanteriregementet, Vaxholms grenadjärregementet, Positionsartilleriregementet, Svea trängkår eller Skånska trängkåren, beställningen icke tillsattes, utan den nya organisationen tillämpades vid dessa truppförband;

att, därest under år 1915 vakans i bataljonsläkarbeställning komme att inträffa vid Livregementets husarer, beställningen icke tillsattes, men innehavaren av regementsläkarbeställningen bibehölles vid sina innehavande avlöningsförmåner;

att, därest under år 1915 vakans i regementsläkarbeställning komme att inträffa vid truppförband (med undantag för femskvadronsregemente), där antalet beställningar skulle minskas, beställningen tillsattes med avlöning för nye tjänsteinnehavaren enligt ny stat, därest den nya organisationen kunde genomföras, men eljest efter den gamla staten, till dess genom en av bataljonsläkarnas avgång den nya organisationen kunde tillämpas vid detta truppförband;

att, därest under år 1915 vakans i regementsläkarbeställningen vid Livregementets husarer komme att inträffa, beställningen icke tillsattes, utan den nya organisationen tillämpades vid detta truppförband; samt

att för genomförandet av fältläkarkårens nya organisation, i vad den avsåge de ordinarie läkarna vid andra truppförband än dem,

Anslag till av-
löning och re-
krytering m. m.
(Forts.)

där läkarbeställningarna redan blivit i staterna uppförda enligt förenämnda organisation finge användas i första hand de löner och dag-
avlöningar, som funnes uppförda i staterna för läkarbeställningarna vid de truppförband, där sagda beställningar ännu vore uppförda enligt äldre organisation och där vid vakans den nya organisationen finge genomföras i överensstämmelse med förut angivna grunder, samt än vidare de medel, som i truppförbandsstaterna uppförts för andra beställningar, men på grund av vakanser i dessa icke komme till användning för desamma.

2:o att herrar Nilssons i Örebro och Thorssons förenämnda motion nr 153 måtte anses besvarad genom utskottets ovan under punkten 1:o gjorda hemställan.

Herr *Wrangel* hade anmält avvikande mening utan angivande av dess innehåll.

Herr *Wrangel*: Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag angående beredande av erforderliga medel till anställnings- och avskedspremier genom besparade rekryterings- och avlöningsmedel för fast anställt manskap har icke av riksdagen godtagits. Ehuru jag för min del hyser den uppfattningen, att rekryteringen på bästa sätt skulle ha säkerställts, om det nu ifrågavarande anslaget blivit vänt så, som Kungl. Maj:t föreslagit, kan jag naturligtvis icke nu göra något särskilt yrkande därom.

Men det förekommer en anmärkning vid bilagorna till staterna, vilken jag icke har kunnat underlåta att fästa mig vid. Jag syftar på anmärkning 2 vid staterna för de olika regementena, vilken har fått följande lydelse: »Vid vakanser i underbefäls eller beställningsmäns volentärnummern må under tiden till motsvarande antal meniga volontärer utgå för dessa i stat anvisade avlöningsförmåner.» Jag har i utskottet yrkat, att i stället den av Kungl. Maj:t använda ordalydelsen måtte användas, nämligen: »De för vakant underbefälsbeställning av manskapet i stat anvisade avlöningsförmåner må under vakanstiden utgå till menig volontär eller till underbefäl av lägre grad än den vakanta beställningen.»

Jag har gjort detta yrkande, dels därför att jag finner den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen vara vida enklare och tydligare, men dels också därför att jag håller före, att den lydelse, som utskottet föreslagit, icke är ägnad att i samma mån som den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen underlätta rekryteringen. Och dock måste ju denna rekrytering med hänsyn till det stora antalet vakanser på allt sätt främjas.

Denna min mening har jag velat anföra till protokollet, men jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 7—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

I punkt 42 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att utav det av 1906 års riksdag till uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,774,000 kronor, å extra stat för år 1915 anvisa 1,400,000 kronor.

I samband med förevarande framställning hade utskottet till behandling förehafat en av herrar *E. A. Nilson* i Örebro och *Thorsson* inom andra kammaren väckt motion nr 152, däruti motionärerna hemställt, att riksdagen, med upphävande av sitt vid 1907 års riksdag fattade beslut om tillsättande av en kasernbyggnadskommision med uppdrag att såväl tekniskt som ekonomiskt omhänderhåva de arbeten, som vore förenade med anläggningen och utförandet av nya kasernetablissemang för femton särskilt angivna infanteriregementen m. m., måtte besluta

1:o att hos Kungl. Maj:t hemställa, att utförandet av omfördälda arbeten, i den mån de icke redan blivit fullbordade, måtte anförtros åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement; samt

2:o att från de för ifrågavarande arbeten beviljade medel måtte få utgå avlöning till de erforderliga tillfälliga arbetskrafterna.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt

1:o att riksdagen måtte av det utav 1906 års riksdag till uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1915 anvisa 1,400,000 kronor; samt

2:o att herrar Nilsons i Örebro och Thorssons förenämnda motion nr 152 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Thorsson* och *Nilson* i Örebro, som med instämmande av herrar *Ekman*, *Wickman*, *Svensson* i Skönsberg och *Hage* yrkat

dels avslag å Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning,

dels ock bifall till den av herrar Nilson i Örebro och Thorsson inom andra kammaren avgivna motionen nr 152.

Mom. 1.

Herr *Wickman*: Herr talman, mina herrar! Som synes av betänkandet, har jag tillåtit mig att tillsammans med reservanterna från andra kammaren herrar Thorsson och Nilson i Örebro yrka avslag på den här föredragna punkten. Skälen därtill äro, att det inom utskottet upplysts, att kasernbyggnad i egentlig mening icke kommer att verkställas under nästkommande år, och att således under nuvarande situation en besparing på denna punkt utan olägenhet torde kunna göras. Jag skall icke uppehålla kammaren längre härmed, utan inskränker mig till att anföra detta skäl för att yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Anslag till
kasernetablis-
semang.
(Forts.)

Herr statsrådet Mörcke: Herr talman, mina herrar! Tiderna äro ju onekligen sådana, att det är i hög grad önskvärt, att man ej gör för stora utgifter, men jag tror dock, att det vore en missriktad sparsamhet, om riksdagen nu avslope detta av Kungl. Maj:t äskade anslag å 1,400,000 kronor till kasernbyggnader. Sparsamheten vore missriktad, därför att den vände sig mot en kategori inom armén, som redan förut har det ganska illa ställt, nämligen personalen vid de icke kasererade regementena. Olägenheten av att några kaserner för dessa icke äro uppbyggda ha hittills egentligen drabbat befälet, officerarna och underofficerarna. Dessa ha måst bo halva året på ett ställe, och halva året på ett annat. Det har till och med kunnat hända, att de en del av året fått bo på ett tredje ställe. Men i och med att den nya härordningen kommer till utförande, komma också en hel del olägenheter att drabba icke allenast befälet utan även de värnpliktige. Dessa värnpliktige kunna nämligen som bekant icke vintertiden övas på de nuvarande övningsplatserna, utan det blir nödvändigt att då i stället skicka dem till ett annat regemente, som har kaserner, och följden blir, att en stor del av våra värnpliktige få vapenövas på en trakt, som är ganska avlägsen från deras hembygd. Detta är naturligtvis en stor olägenhet, och jag är övertygad, att alla vilja råda bot på densamma. Detta kan ske endast därigenom, att kasernbyggandet påskyndas.

Nu har det sagts, att det icke vore meningen att bygga så mycket under nästa år. Jag har förskaffat mig en tabell över den plan, som föreligger i kasernbyggnadsnämnden, för tiden från och med nu till 1915 års slut. Av denna plan framgår, att bland de utgifter, som skulle utgå under denna period, ha vi först för de redan färdiga etablissementer i Örebro, Karlstad, Uppsala, Uddevalla, Skövde, Jönköping och Borås en hel del återstående utgifter, som uppgå till 2,270,000 kronor. Vidare skulle utgå för det nyligen påbörjade etablissemetet i Vänersborg ett belopp av 1,053,000 kronor, och slutligen ha vi de utgifter, som äro beräknade för de nya etablissementer vid Eksjö, Växjö, Strängnäs och Linköping, tillsammans 2,500,000 kronor. Läger man ihop dessa tre utgiftsposter, kommer man till en summa av 5,823,000 kronor. Vad beträffar de medel, som äro avsedda att gälda detta, så ha vi först redan av riksdagen beviljade medel, uppgående till 4,787,000 kronor, vartill skulle komma dessa 1,400,000 kronor, som det nu är frågan om. Sammanlagt blir detta 6,187,000 kronor, och om man därifrån drager de beräknade utgifterna, erhålles 364,000 kronor i överskott. Denna summa torde icke vara för högt beräknad för att gälda de oförutsedda utgifter, som kunna förekomma vid företag av så stor omfattning, som det här gäller. Avslår nu riksdagen det äskade beloppet, 1,400,000 kronor, blir säkerligen följden den, att något eller några av de truppförband, som det här gäller, komma senare i kasern, än vad fallet annars skulle bliva.

Jag tillåter mig, herr talman, att hemställa till denna kammare, att den ville biträda utskottets mening i detta avseende, och göra detta till fromma för de icke kasernerade regementena, framför allt för deras värnpliktige.

*Anslag till
kasernetablis-
semang.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Av den redogörelse, som herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet lämnat, framgår ju, att till kasernbyggnadsnämndens förfogande för arbeten under nästkommande år redan förefinnes ett belopp av något över 4 1/2 miljoner kronor. Tager man del av vad som tidigare framkommit i denna sak — och detta rubbas ej av vad nu anförts från statsrådsbanken — får man den bestämda uppfattningen, att något arbete utöver vad som kan gäldas med nämnda redan disponibla belopp knappast kan tänkas komma till stånd. Ty det är visserligen en sak att beräkna, att ett företag skall kosta så och så mycket, men ett annat är, att man får det bestämda totalintryck, att arbetet i sådan omfattning ej kommer till utförande. Det är detta bestämda totalintryck, vilket icke blivit hävt av vad som nu anförts, som föranlett mig att ansluta mig till reservationen, och jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till denna.

Herr Trygger: Herr talman! Det är ju alldeles omöjligt att bestämt säga, huruvida detta anslag kommer att behöva användas under år 1915, men det är i hög grad sannolikt, att det skall äga rum, och då i november nästa år den nya värnpliktslagen träder i kraft med avseende på infanteriet och således vinterförläggningen börjar tillämpas, är det väl en bjudande plikt för riksdagen att se till, att kasernbyggandet icke förhalas, utan så hastigt som möjligt kommer till sin fullbordan. Då det icke är till någon skada, att vi besluta detta anslag, även om det icke kommer till användning, men det alldeles bestämt är en olägenhet, om det behöver användas, men icke finnes tillgängligt, anser jag, att kammaren skulle kunna förena sig i ett godkännande av vad utskottet här hemställt, och jag yrkar bifall därtill.

Herr Kobb: Herr talman! Den siste ärade talaren yttrade, att det icke vore till någon skada, om detta anslag beviljades, och han betonade, att det vore mycket sannolikt, att dessa penningar verkligen skulle behövas. Jag för min del får säga, att jag helt och hållet delar den uppfattning, som den näst föregående talaren, herr Ekman, i detta hänseende uttalade, nämligen att det synes mycket sannolikt, att detta anslag icke kommer att tagas i anspråk i sin helhet under nästkommande år, och såvitt jag kan finna, skulle det vara en stor lättnad för budgeten för nästkommande år, om vi här kunde göra någon besparing. Man får komma ihåg, att detta alls icke är någon missriktad sparsamhet, utan endast innebär, att man flyttar ett anslag, som skulle utgå år 1915, till att i stället utgå år 1916.

På dessa skäl ber jag, herr talman, få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Anslag till
kasernetablis-
semang.
(Forts.)

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Bekant torde vara, att ganska många framställningar gjorts till regeringen angående möjligheten att under den kommande vintern och över huvud taget under den bekymmersamma tid, som vårt land har att motse, skaffa så många arbetstillfällen som möjligt. Bland de framställningar, som under hand gjorts är också, att det måtte vidtagas åtgärder för att vissa av de kasernetablissemang, som ännu icke äro påbörjade, så snart som möjligt bliva det, på det att i de län, där dessa skola förläggas, det måtte bliva ytterligare tillfällen till arbete. Då nu herrarna veta, att åtgärder vidtagits för att försöka bereda arbete på så många håll som möjligt, så är det ju givet, att, då det nu är fråga om arbeten, som under alla förhållanden skola utföras, det vore synnerligen lyckligt, om de också kunde bli utförda under den tid, då det är nödvändigt att särskilt skaffa arbetstillfällen.

Under sådana förhållanden är det ju givet, att det kommer att ligga dem det vederbör om hjärtat att försöka få i gång så många av dessa byggen, som det är möjligt, men för att de skola kunna sättas i gång, erfordras givetvis, att penningar finnas för arbetenas utförande. Ur denna synpunkt anser jag, att det vore synnerligen olyckligt, om riksdagen skulle komma att något pruta på det anslag Kungl. Maj:t här begärt, vadan jag herr talman hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Med anledning av vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nu anført ber jag att få erinra därom, att det ju mycket väl finnes möjlighet att vid den snart sammanträdande riksdagen, som uppenbarligen bättre än den nuvarande kan överskåda, huruvida anslag på detta område kunna komma till användning nästkommande år, taga frågan under omprövning och besluta att av anslag, som beviljas för år 1916, vissa delar få tagas i anspråk redan år 1915. Den sist anförda omständigheten synes mig därför icke behöva påverka kammarens uppfattning i nu berörda avseende.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Swartz: Herr talman! Gent emot vad den siste ärade talaren anförde ber jag att få säga, att den utväg han anvisade är något, som förr ofta anlitats, men som man strävat att så mycket som möjligt komma ifrån. Det är icke något lyckligt sätt att göra upp statsregleringen så, att man beslutar anslag, som egentligen skola utgå följande år, men förskottsvis få tagas ut redan under löpande året. Detta har man på sista tiden, icke minst i samband med den senaste reformen av riksbokföringen, sökt undvika. Under sådana förhållanden och då jag icke kan finna, att de skäl, som från statsrådsbänken anförts, på minsta sätt blivit vederlagda, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna moment hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till kasernetablissemang.
(Forts.)

Mom. 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 17 och 18 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

Ang. reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

Uti en den 21 augusti 1914 till riksdagen avlåten, till särskilda utskottets nr 1 förberedande behandling överlämnad proposition, nr 272, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionens bilagte utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med framlagt förslag, utfärda reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid, att tillämpas från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med ett av utskottet framlagt förslag, utfärda reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid att tillämpas från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde.

Herrar *Ericson* och *Wrangel* hade anmält avvikande meningar utan angivet innehåll.

Herr *Ericson*, Hans: Herr talman! Vid redigeringen inom utskottet av detta avlöningsreglemente har i § 7 en personalkategori, nämligen marinläkare av andra graden med löjtnants värdighet, icke särskilt upptagits, varigenom denna personal vid tjänstgöring i land erhåller en krigsavlöning, som understiger fredsavlöningen. Detta har naturligtvis icke varit utskottets mening. För att åstadkomma rättelse härutinnan kräves, att omedelbart efter orden »*extra ingenjör . . . 130:—*» inskjutes följande tillägg: *marinläkare av andra graden, löjtnants värdighet . . . 160:—*». Härigenom skulle ifrågavarande marinläkare vid tjänstgöring i land erhålla samma avlöningstillägg

Ang. reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

(Forts.)

per lönetermin som personal av löjtnants, d. v. s. motsvarande, grad eller värdighet. Samma framställning, som jag nu gjort, kommer enligt överenskommelse att göras i andra kammaren under ärendets behandling där, och jag hemställer, att första kammaren måtte för sin del bifalla densamma.

Anledningen till min reservation mot den av utskottet föreslagna innebörden av nu föreliggande krigsavlöningsreglementet har varit, att jag anser proportionen mellan krigsavlöningen vid marinen å ena sidan för sjökommenderad personal och å andra sidan för dem, som äro i tjänstgöring i land, icke vara lämpligt avvägd. Dessutom har jag ansett det vara inkonsekvent, att samtliga kaptener både av första och andra klass vid armén, kustartilleriet och flottan under tjänstgöring i land ha samma avlöning, under det kaptener av andra klass vid tjänstgöring ombord ha lägre avlöning än kaptener av första klass. Då någon rättelse häruti emellertid icke nu står att vinna, hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag med det av mig nyss föreslagna tillägget.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande annat yrkande ej förekommit, än att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i slutet av § 7 mom. 1 av utskottets vid utlåtandet fogade förslag till avlöningsreglemente skulle tilläggas: marinläkare av 2:a graden (löjtnants värdighet) kronor 160: —».

Härefter gjordes propositioner först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare på godkännande av berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12,57 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
